
1

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІСТИКИ ТА СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

УДК 343.98

А. В. Іщенко
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Національна академія внутрішніх справ

В. П. Колонюк
кандидат юридичних наук, доцент,
учений секретар

Київський науково-дослідний інститут судових експертиз

В. В. Юсупов
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
докторант

Національна академія внутрішніх справ

105 РОКІВ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КИЇВСЬКОГО НАУКОВО- ДОСЛІДНОГО ІНСТИТУТУ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

У статті розглянуто етапи діяльності Київського науково-дослідного інституту судових експертиз, наукові розробки інституту на кожному етапі його життєдіяльності та найбільш вагомий внесок в загальний науковий доробок в галузі судово-експертної діяльності.

***Ключові слова:** судово-експертна діяльність, етапи діяльності, науковий доробок, історія розвитку.*

4 липня 1913 р. відповідно до «одобренного Государственной Думою и Государственнымъ Советомъ закона 4 июля 1913 года» [1] засновано кабінети науково-судової експертизи при прокурорах Київської, Одеської і Московської судових палат. Через деякий час Київський експертний кабінет почав повноцінно функціонувати. Нині Київський науково-дослідний інститут судових експертиз (*далі – Київський НДІСЕ*) має 105-річну історію.

За цей час Київським НДІСЕ проведено численну кількість судових експертиз, взято участь у значній кількості оглядів місця події та інших слідчих (розшукових) дій, розроблено експертні методики та підготовлено безліч іншого корисного продукту, що в цілому забезпечувало ефективну протидію злочинній діяльності. Не останнє місце у понад столітній діяльності інституту належить проведенню його працівниками наукових досліджень.

Метою нашої статті є дослідження наукової діяльності працівників Київського НДІСЕ з моменту початку його функціонування й до нині.

У наукових джерелах схарактеризовано розвиток українських судово-експертних установ, до яких безсумнівно відноситься Київський НДІСЕ, та запропоновано відповідні етапи [2], які в узагальненому виді такі: I етап – 1914–1917 роки; II етап – 1917–1941 роки; III етап – 1944–1962 роки; IV етап – 1962–1995 роки; V етап – з 1995 року й донині. Вважаємо за доцільне розгляд наукової діяльності інституту відповідно до зазначених етапів.

Київський кабінет науково-судової експертизи розпочав функціонувати у складі: завідувача С. М. Потапова, завідувача кримінально-технічним відділом доктора медицини М. М. Туфанова, завідувача фотографічним відділом В. І. Фаворського, помічника А. П. Семенцова. Також у штаті кабінету працювали три техніки і перекладачка, які виконували технічну роботу.

Під час проведення експертних досліджень працівники застосовували наукові методи і необхідні технічні засоби. Того часу в Російській імперії відбувалося становлення криміналістики, найвагомішим виявом чого стало відкриття кабінетів науково-судової експертизи. У них проводилося порівняння почерків, встановлення підробок, підчисток у документах, виявлення слідів пальців рук людини на місці події та порівняння їх зі слідами пальців рук підозрюваних, фотографування речових доказів, дослідження кров'яних та інших слідів на речових доказах.

Виконуючи експертні дослідження, працівники кабінету використовували власні знання та тогочасні досягнення природничих, технічних і медичних наук, які пристосували до діяльності із дослідження різноманітних речових доказів. Результати своєї роботи оприлюднювалися у виданнях. Так, вже в 1915 р. у «Вестнику

фотографії» опублікована стаття В. І. Фаворського «О новом применении цветной фотографии» [3], у якій наводився аналіз методу кольороподілу, запропонованого Є. Ф. Буринським, авторські пропозиції щодо методів підсилення кольорів при дослідженні документів, справжність яких перевіряється експертами. Теоретичні положення статті підкріплено численними прикладами з практики автора.

У наступному році журнал Міністерства юстиції розміщує на своїх сторінках статті С. М. Потапова «Основания защиты документов» [4] та А. П. Семенцова «К вопросу об экспертизе в делах о поджогах» [5]. У них фахівці-експерти Київського кабінету науково-судової експертизи виклали ґрунтовні рекомендації для удосконалення проведення відповідних досліджень.

Про досягнення на науковій ниві свідчать доповіді українських експертів, що брали участь у 3'їзді керівників судово-експертних установ 19.07.1915 у м. Петрограді, а саме: С. М. Потапова – про найбільш істотні ознаки почерку при порівнювальному дослідженні; В. І. Фаворського – про дослідження документів (спосіб прочитання витравленого тексту за допомогою люмінесценції); М. М. Туфанова, який доповів про дослідження плям крові і сперми, а також волосся; М. П. Макаренка – про найбільш цікаві справи, з яких в Одеському кабінеті проводилися судово-експертні дослідження, а також окремі способи судово-експертних досліджень; Є. С. Єльчанінова – про закордонне відрядження 1914 р. і його результати для розвитку експертної роботи [6].

У період з 1917 до 1941 роки Київський інститут науково-судової експертизи «переживав» важкі часи. Саме тоді було переглянуто ставлення до нього новоутвореної влади, оцінено його вагоме значення у протидії злочинності.

Впродовж цього етапу Київський, поряд з Одеським і Харківським інститутами науково-судових експертиз, проводив судово-медичні експертизи – дослідження крові, сперми, кісток, частин трупа тощо, до того ж в Київському інституті окрема секція проводила кримінально-психологічні та психопатологічні дослідження особи правопорушника.

У Київському експертному закладі проводили наукові дослідження із їх впровадженням в практичну діяльність: дактилоскопії (виявлення та фіксація ледь видимих слідів); трасології (створення й удосконалення технічних засобів і прийомів виявлення, фіксації та вилучення слідів, зокрема слідів злому, слідів ніг на сипких поверхнях, підвищення ефективності трасологічних досліджень); дослідження мікрооб'єктів; судової фотографії (удосконалення фотоапаратури, виготовлення нових фотоматеріалів, упровадження досліджень з використанням фотографування об'єктів в ультрафіолетових та інфрачервоних променях, новації в

кольороподілі та підсиленні контрастів, фотографування куль тощо); судової балістики (дослідження куль, зброї, обрізів); графічної і технічної експертизи документів (дослідження закономірностей почерку особи, чорнил, матеріалів документів тощо); судової хімії (дослідження отрути); судової біології (виявлення слідів крові, сперми на тканинах, удосконалення методик дослідження трупів людини, крові тощо) [7]. Наукові результати відображалися в підготовці методик експертиз, розробленні методів і прийомів дослідження окремих об'єктів та ін.

До найбільш значущих робіт київських експертів цього етапу слід віднести: Б. Р. Киричинського «Краткое руководство по судебной и судебно-метрической фотографии» (1937), «Про підробку підписів копіюванням» (1937) [8], «Застосування фотографії в інфрачервоному промінні в криміналістиці» (1937) [9], О. К. Судомира «Про термінологію і висновки в експертизах по дослідженню почерку» (1937) [10], Н. М. Зюскина «Віражі з хромовими протравами» (1937) [11], С. І. Тихенка «Фіксування слідів на сипкому ґрунті» (1937, 1939) [12], К. Є. Завадинської «Випадок отруєння насінням блекоти» (1937), «Масове отруєння плевелем» (1937) [13] Е. В. Васильєвої «Колориметричне визначення мангону у біологічних об'єктах» (1937) [14] та інші.

Науково-дослідна робота Київського та інших українських інститутів судових експертиз з 1927 р. стає плановою, відповідні документи передбачали проведення експериментально-дослідних робіт.

1941 року київський експерт Б. Ю. Гордон підготував дисертацію з хімічних наук «Фотолюминесценция и ассоциация ионов в растворах», яку захистив у березні 1946 р.

Цей етап завершився 1941 року, коли німецько-фашистські війська окупували Україну й Київський інститут науково-судової експертизи тимчасово припинив свою діяльність.

Третій етап починається 1944 року з відновлення діяльності українських експертних установ. У цьому ж році їм надається статус науково-дослідних інститутів судових експертиз.

У розглядуваний період працівники Київського НДІСЕ захищають дисертації: «Судебно-графическая экспертиза рукописных текстов» (Тихенко С. І., 1945), «Определение групповой и родовой принадлежности крови в одном и том же кровяном пятне» (з біологічних наук) (Завадинская К. Є., 1946), «Криминалистическое исследование документов в инфракрасных лучах» (Киричинский Б. Р., 1946), «Криминалистическая идентификация огнестрельного оружия по пулям» (Зюскин М. М., 1947), ним же через 4 роки – «О некоторых методах обращения фотографического изображения» (з технічних наук), «Судебные доказательства по делам об автотранспортных

происшествиях» (Богатирьев М. Г., 1947), «Судебно-фотографические методы изменения контрастов в криминалистике» (з технічних наук) (Брайчевская О. Ю., 1948), «Криминалистическая экспертиза муки и хлеба» (з біологічних наук) (Бордонос Т. Г., 1952), «Взаимодействие алкалоидов с красителями» (з хімічних наук), (Барабаш Т. І., 1954), «Криминалистическая идентификация и особенности ее применения в отдельных видах советской криминалистической экспертизы» (Сегай М. Я., 1959), «Криминалистическое исследование вещественных доказательств методами, основанными на применении радиоактивных изотопов» (Лисиченко В. К., 1960), «Криминалистическое исследование следов орудий и инструментов» (Литвиненко Л. К., 1960), «Криминалистическое исследование поврежденных документов» (Ковальчук З. О., 1966), «Криминалистическое исследование рукописей, выполненных на украинском языке в советском уголовном судопроизводстве» (Клименко Н. І., 1969), «Криминалистическая защита документов в целях предупреждения хищений социалистической собственности» (Фридман І. Я., 1961), «Криминалистическое исследование рукописных текстов, выполненных с подражанием печатному шрифту и специальными шрифтами» (Ципенюк С. А., 1961).

Результати науково-дослідних робіт фахівці Київського інституту відображали у наукових публікаціях і друкованих працях.

Так, у середині 1950-х років у Київському НДІСЕ розпочато підготовку посібника для судових експертів, що мав узагальнити досвід використання фотографічних і фізичних методів дослідження речових доказів. Цю книгу за редакцією М. М. Зюскіна, Б. Р. Киричинського було опубліковано 1962 року [15]. Емпіричний матеріал книги було взято з експертної практики Київського та Харківського НДІСЕ.

Слід зазначити й про збірник «Криминалистика и научно-судебная экспертиза» за редакцією Міністра юстиції УРСР Д. Х. Панасюка 1950 р., до якого ввійшли статті, підготовлені працівниками Київського інституту за 1948–1949 роки, і який було видано у Москві. Серед них праці Б. Р. Киричинського, М. М. Зюскіна, Т. І. Барабаш, О. Ю. Брайчевської, К. Є. Завадинської, В. Л. Павлова та ін.

1957 року за редакцією В. К. Лисиченко і В. П. Колмакова виходить друком збірник наукових робіт «Криминалистика и судебная экспертиза» [16], у якому опублікували доповіді учасників об'єднаної наукової конференції Київського та Харківського НДІСЕ, що відбулася 23–26 жовтня 1956 р. в м. Києві.

Наступний етап функціонування інституту охоплює роки з 1962 по 1995.

Тоді було розроблено у напрямі судової біології методику диференціації шерсті деяких близьких видів тварин, складено визначник дрібних частин деревини за мікроскопічними ознаками,

започатковано основи судової дендрохронології. Київський експерт М. М. Зюскін 1963 року отримав авторське свідоцтво на винахід «Спосіб отримання знаків і візерунків на світлочутливому бромосрібному шарі емульсії».

Цикл досліджень фізичних і фізико-хімічних методів визначення хімічного складу речових доказів узагальнено в монографіях Б. Ю. Гордона «Спектральний емісійний аналіз та його застосування в криміналістиці, судовій хімії та судовій медицині» (1962) та «Карбаматометрія» (1972).

Невдовзі, після відкриття у західному регіоні Львівського відділення Київського НДІСЕ (1968), його працівниками були розроблені основи термовакуумного запилення для виявлення латентних слідів пальців рук (керівник авторського колективу – Ю. Ю. Ярослав) [17].

У зв'язку з оновленням структури НДІСЕ, в УРСР головним завданням Київського НДІСЕ визначено проведення науково-дослідної роботи з питань використання досягнень природничих і технічних наук для криміналістичних, судово-хімічних, судово-біологічних, судово-автотехнічних досліджень, а також проведення відповідних експертиз у кримінальних і цивільних справах [18].

Монографія Б. Р. Киричинського «Судова радіологія» вийшла друком 1969 року. Працю присвячено висвітленню умов, меж і різних видів використання рентгено- та радіологічних методів дослідження речових доказів і трупів. На той час проводили, використовуючи ці методи, судово-медичні та криміналістичні експертизи: живих осіб, трупів та їх частин, різних речових доказів – зброї, боєприпасів, слідів пострілу, одягу тощо. Монографія ґрунтувалася на роботах, виконаних протягом 1940–1965 років у Київському НДІСЕ, на кафедрах рентгенології та медичної радіології Київського інституту удосконалення лікарів, у секторі біофізики та радіобіології Інституту фізіології ім. О. О. Богомольця АН УРСР [19].

Рік потому, вийшла друком монографія заступника директора Київського НДІСЕ М. Я. Сегая «Методологія судової ідентифікації» [20] за редакцією Л. Ю. Ароцкера. У ній йшлося про предмет, методи та процесуальні форми судової ідентифікації; використання ідентифікаційних зв'язків в експертному дослідженні й під час впізнання тощо. Автор обґрунтував концепцію ототожнення об'єктів за їхніми зв'язками взаємодії з матеріальною обстановкою вчиненого злочину. Крім експертного ототожнення, розглянуто й загальну методику ідентифікаційних слідчих дій.

Авторський колектив із провідних учених Київського, Харківського НДІСЕ та Одеської науково-дослідної лабораторії судових експертиз 1981 року уклав посібник «Судебные экспертизы» [21]. У виданні висвітлено питання, які стосувалися призначення судових експертиз і

підготовки матеріалів до їх проведення слідчими та суддями, видів експертиз, їх оцінки і використання правоохоронними органами, судами, а також можливості проведення окремих видів експертиз. У подальшому продовжували виходити друком подібні видання [22].

Протягом 1980-х років у Київському НДІСЕ було розроблено й впроваджено в експертну практику лазерні методи дослідження. Колектив фахівців Київського НДІСЕ та Київського державного університету під науковим керівництвом професора В. Г. Гончаренка, уклав й опублікував монографію «Лазери в криміналістиці та судових експертизах» [23]. В Україні це була перша робота, у якій комплексно досліджено можливості використання лазерної техніки в протидії злочинності. У книзі містяться відомості про лазери, висвітлено правові питання використання лазерів у криміналістиці та судових експертизах, методи роботи з лазерами.

З огляду на потреби слідчої практики, в експертних установах формувалася методика транспортно-трасологічної експертизи. Працівники Київського та Харківського НДІСЕ й Одеської науково-дослідної лабораторії судових експертиз, під керівництвом київського експерта П. К. Панасенка, розробили методику транспортно-трасологічних досліджень механізму зіткнення транспортних засобів (1983).

Протягом 1981–1985 років роботу українських судово-експертних установ планували щоквартально, а з 1986 року – установи почали працювати за піврічними планами. Плани охоплювали основні заходи з організації та проведення експертної, науково-дослідної, аналітичної, профілактичної, навчально-методичної та редакційно-видавничої діяльності, а також підготовку кадрів і підвищення кваліфікації. За окремими річними планами здійснювали науково-дослідну роботу, впровадження та апробацію результатів науково-дослідної роботи.

Ці науково-дослідні розробки виконували згідно із Зведеним республіканським планом науково-дослідної роботи Міністерства юстиції УРСР (частину цих тем включали до Всесоюзного координаційного плану науково-дослідної роботи), Союзної комплексно-цільової програми створення інформаційного фонду в галузі судових експертиз і за планами експертних установ. Окремі розробки (держтеми) були передбачені Планом реалізації найважливіших науково-технічних проблем республіки. Наприклад, щороку Київський НДІСЕ (зокрема як співвиконавець) вів 50 наукових тем, понад 85 % науково-експертного складу інституту брало участь у їх виконанні [24].

Після розпаду СРСР та здобуття Україною незалежності молоді фахівці, що працювали в інституті, поєднували експертну роботу з проведенням науково-дослідних робіт, унаслідок чого

успішно захищали кандидатські та докторські дисертації. У другій половині ХХ ст. фахівці НДІСЕ захищали кандидатські та докторські дисертації, у яких висвітлювали основні положення власних досліджень у галузі криміналістики та судової експертизи. Аналіз підготовки дисертацій з проблем судової експертизи протягом 1938–1992 років, здійснений А. В. Іщенком, засвідчив, що за цей період Київський НДІСЕ підготував 20 робіт, Харківський – 16.

Фахівці Київського інституту докторські дисертації присвячували таким важливим питанням протидії злочинності: теорії та методиці ідентифікації (М. Я. Сегай, 1971); сутності, структури й оптимізації використання криміналістичних знань (Н. І. Клименко, 1994); методики дослідження документів (В. К. Лисиченко, 1974); судово-експертної профілактики (І. Я. Фрідман, 1974).

При розгляді науково-дослідної діяльності Київського інституту, на цьому етапі не можна не згадати заснований 1964 року міжвідомчий республіканський збірник «Криміналістика и судебная экспертиза». У ньому висвітлювали проблеми теорії криміналістики та судової експертизи, тактики й методики розслідування окремих видів злочинів, використання досягнень науки і техніки під час проведення криміналістичних, біологічних, медичних та інших судових експертиз. На той час відповідальним редактором збірника був професор В. П. Колмаков. До складу редакційної колегії входили фахівці Київського, Харківського НДІСЕ, Одеської науково-дослідної лабораторії судових експертиз і представники слідчих органів: Т. Г. Бордонос, Б. Ю. Гордон, М. М. Зюскін, О. Н. Колесніченко, В. К. Лисиченко, Ф. А. Лопушанський, Г. М. Надгорний, Н. С. Романов, А. П. Сапун, М. Я. Сегай, А. М. Сербулов, З. М. Соколовський, Т. Ф. Шаркова [25]. Спочатку збірник виходив друком раз на рік, згодом – двічі, нині – знову раз на рік. Після перереєстрації збірник має назву «Криміналістика і судова експертиза».

П'ятий етап у розвитку Київського інституту починається з 1995 р., коли реалізуючи Закон України «Про судову експертизу», приймається низка підзаконних документів, що унормовують ведення державного реєстру атестованих судових експертів, роботу експертно-кваліфікаційних комісій, встановлюють кваліфікаційні класи судових експертів та ін., відкриваються нові інститути судових експертиз (у Львові, Донецьку; Одеська лабораторія стає інститутом). Тоді поглиблюються наукові дослідження, працівники інституту починають розроблювати нові методики у зв'язку з криміналізацією низки діянь (передусім, об'єкти, пов'язані з комп'ютерними злочинами, кримінальними вибухами, незаконним обігом наркотичних речовин, правопорушеннями у сфері інтелектуальної власності та ін.). Виникають нові види експертних досліджень: експертиза голографічних захисних елементів та їх друкарських форм,

мистецтвознавча експертиза, фототехнічна, фотопортретна, експертиза усного мовлення, комп'ютерно-технічна експертиза, експертиза телекомунікаційних систем і засобів, вибухотехнічна, ентомологічна експертизи, екологічна, об'єктів інтелектуальної власності, військова тощо.

У 1994 р. при Міністерстві юстиції України створено Координаційну раду з проблем судової експертизи, що займалася розробленням єдиних підходів до організації судово-експертної діяльності та вирішенням найважливіших питань розвитку судової експертизи, які мають міжвідомчий характер. У подальшому створюється Науково-консультативна та методична рада з проблем судової експертизи.

Отже, в Київському НДІСЕ проводили науково-дослідну роботу, спрямовану на вдосконалення правового регулювання судової експертизи, вирішення загальнотеоретичних, організаційних, психологічних і профілактичних питань судово-експертної діяльності, вивчення властивостей та ознак об'єктів дослідження, розроблення нових методів досліджень й експертних методик. Експертна установа протягом 105 років своєї діяльності проводила науково-дослідні роботи, які формували основи різних видів експертиз і методик їх проведення, ставали вагомим внеском у розвиток теоретичних проблем судової експертизи, її понятійного апарату, логіки та психології експертного дослідження та ін. Цим, поряд з представниками інших науково-експертних шкіл [26], було закладено основи виокремлення окремої галузі юридичних знань – судової експертології. Таким чином, фахівці-криміналісти Київського НДІСЕ зробили вагомий внесок у розвиток наукових основ судової експертології, упровадження в експертну практику нових методів дослідження речових доказів, формування молодого покоління судових експертів.

Перелік посилань

1. *Об учреждении кабинетов научно-судебной экспертизы в городах Москве, Киеве и Одессе: закон, одобренный Государственным Советом и Государственной Думою 4 (17) июля 1913 г. // Собрание узаконений и распоряжений правительства. 1913. № 158. Ст. 1441.*

2. *Лисиченко В. К. Развитие криминалистики и судебной экспертизы в первые годы советской власти в РСФСР и УССР / В. К. Лисиченко, И. В. Сабуров // Криминалистика и судебная экспертиза. 1983. Вып. 26. С. 3–13; Рувін О. Г., Голікова Т. Д., Федчишина В. В. Славетні сторінки історії: до 100-літнього ювілею КНДІСЕ. 2013. 288 с.; Клименко Н. І., Садченко О. О., Янкович Г. М. Київський науково-дослідний інститут судових експертиз: етапи становлення, розвитку та сучасні напрями діяльності. Київ, 2013. 210 с.; Юсупов В. В. Криміналістика в Україні в ХХ–ХХІ століттях. Київ, 2018. 556 с.*

3. *Фаворский В. И.* О новом применении цветной фотографии // Вестник фотографии. 1915. № 6. С. 140–145.
4. *Потапов С. М.* Основания защиты документов // Журнал Министерства юстиции. – 1916. № 6. С. 165–177.
5. *Семенцов А. К.* вопросу об экспертизе в делах о поджогах. // Журнал Министерства юстиции. 1916. № 3. С. 220–224.
6. *Комаха В. О.* Становлення і розвиток судової експертизи та судово-експертних установ на Півдні України (За матеріалами перших двох етапів становлення і розвитку Одеського науково-дослідного інституту судових експертиз 1914–1941 рр.) : монографія Одеса, 2002. 512 с. С. 128–130.
7. *Юсупов В. В.* Криміналістика в Україні в ХХ–ХХІ століттях. Київ, 2018, С. 381–382.
8. *Киричинський Б. Р.* Про підробку підписів копіюванням / Б.Р. Киричинський // Криміналістика і науково-судова експертиза. К., 1937. 3б. перший. С. 69–83.
9. *Киричинський Б. Р.* Застосування фотографії в інфрачервоному промінні в криміналістиці. // Криміналістика і науково-судова експертиза. Київ, 1937. 3б. перший. С. 9–18.
10. *Судомир О. К.* Про термінологію і висновки в експертизах по дослідженню почерку // Криміналістика і науково-судова експертиза, збірник перший. Київ, 1937. С. 97–102.
11. *Зюскін Н. М.* Віражі з хромовими протравами // Криміналістика і науково-судова експертиза. Київ, 1937. 3б. перший. С. 51–60.
12. *Тихенко С. І.* Фіксування слідів на сипкому ґрунті // Революційне право. 1939. № 12. С. 26–27.
13. *Завадинська К. Є.* Випадок отруєння насінням блекоти // Криміналістика і науково-судова експертиза. Київ, 1937. 3б. 1. С. 127–136; *Завадинська К. Є.* Масове отруєння плевелем // Криміналістика і науково-судова експертиза. Київ, 1937. – 3б. 1. С. 307–308.
14. *Васильєва Е. В.* Колориметричне визначення мангону у біологічних об'єктах // Криміналістика і науково-судова експертиза. Київ, 1937. 3б. перший. С. 194–207.
15. *Фотографические и физические* методы исследования вещественных доказательств: пособ. для экспертов, работ. органов дознан, прокуратуры и суда. Москва, 1962. 542 с.
16. *Криминалистика и судебная* экспертиза: сб. науч. работ. Киев, 1957. 244 с.
17. *Ищенко А. В.* Летопись криминалистики: даты, факты, имена. Киев, 2016. 384 с.
18. *Устав* Киевского научно-исследовательского института судебных экспертиз. Киев, 1971. 25 с.
19. *Киричинский Б. Р.* Судебная радиология. Киев, 1969. 262 с.
20. *Сегай М. Я.* Методология судебной идентификации. Киев, 1970. 256 с.
21. *Кононенко И. П., Надгорный Г. М., Сегай М. Я.* и др. Судебные экспертизы (Возможности, подготовка материалов, назначение, оценка). Киев, 1981. 412 с.
22. *Гончаренко В. И., Бергер В. Е., Варфоломеева Т. В.* и др. Экспертизы в судебной практике: учеб. пособ. Киев, 1987. 200 с.;

В. Г. Гончаренко, В. Є. Бергер, Л. П. Булига та ін.; Експертизи в судовій практиці: навч. посіб. Київ, 1993. 198 с.; *Експертизи у судовій практиці*. Київ, 2004. 388 с.; *Експертизи у судовій практиці: наук.-практ. посіб. / КНДІСЕ, Акад. адвокатури. 2-вид., перероб. і доп.* Київ, 2010. 400 с.

23. *Лазеры в криминалистике и судебных экспертизах.* Киев, 1986. 231 с.

24. *Рувін О. Г., Голікова Т. Д., Федчишина В. В.* Славетні сторінки історії: до 100-літнього ювілею КНДІСЕ. Київ, 2013. С. 210.

25. *Рувін О. Г., Голікова Т. Д., Федчишина В. В.* Славетні сторінки історії: до 100-літнього ювілею КНДІСЕ. Київ, 2013. С. 193.

26. *Клименко Н. І.* Загальна теорія судової експертології: монографія. Тернопіль, 2018. С. 20–26.

27. *Библиографический указатель научных работ сотрудников Киевского научно-исследовательского института судебных экспертиз (1923–май 1973) / сост. В. Г. Юзефович, Я. И. Ильницкая.* Киев, 1973. 115 с.

28. *Клименко Н. І., Садченко О. О., Янкович Г. М.* та ін. Київський науково-дослідний інститут судових експертиз: етапи становлення, розвитку та сучасні напрями діяльності. Київ, 2013. 210 с.

29. *Рувін О. Г., Голікова Т. Д., Федчишина В. В.* Славетні сторінки історії: до 100-літнього ювілею КНДІСЕ. Київ, 2013. 288 с.

105 ЛЕТ НАУЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КИЕВСКОГО НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО ИНСТИТУТА СУДЕБНЫХ ЭКСПЕРТИЗ

**А. В. Іщенко
В. П. Колонюк
В. В. Юсупов**

В Киевском научно-исследовательском институте судебных экспертиз проводили научно-исследовательскую работу, направленную на совершенствование правового регулирования судебной экспертизы, решение общетеоретических, организационных, психологических и профилактических вопросов судебно-экспертной деятельности, изучение свойств и признаков объектов исследования, разработку новых методов исследований и экспертных методик. Экспертное учреждение в течение 105 лет своей деятельности проводило научно-исследовательские работы, которые формировали основы различных видов экспертиз и методик их проведения, становились весомым вкладом в развитие теоретических проблем судебной экспертизы, ее понятийного аппарата, логики и психологии экспертного исследования и др.

Этим, наряду с представителями других научно-экспертных школ, были заложены основы выделения отдельной области юридических знаний – судебной экспертологии. Таким образом, специалисты-криминалисты Киевского НИИСЭ внесли весомый вклад в развитие научных основ судебной экспертологии, внедрение в экспертную практику новых методов исследования вещественных доказательств, формирование молодого поколения судебных экспертов.

**105 YEARS OF SCIENTIFIC ACTIVITY OF KYIV SCIENTIFIC RESEARCH
INSTITUTE OF FORENSIC EXPERTISE**

**A. Ishchenko
V. Koloniuk
V. Yusupov**

Kyiv Scientific Research Institute of Forensic Expertise conducted research aimed at improving the legal regulation of forensic expertise, solving general theoretical, organizational, psychological and preventive issues of forensic expert activity, studying the properties and features of research objects, developing new methods of research and expert techniques. During 105 years of its activity, the expert institution carried out research work that formed the basis for various types of examinations and methods of their conduct, they became a significant contribution to the development of theoretical problems of forensic expertise, its conceptual apparatus, logic and psychology of expert research, etc.

This, along with representatives of other scientific and expert schools, laid the foundations for the allocation of a separate branch of legal knowledge – forensic expert studies. Thus, the forensic specialists of Kyiv Scientific Research Institute of Forensic Expertise made a significant contribution to the development of the scientific foundations of forensic expert studies, the introduction of new methods of investigation of evidence, the formation of a young generation of forensic experts into expert practice.

УДК 343.98

**Н. І. Клименко
доктор юридичних наук, професор**

Європейський Університет

**ПОНЯТТЯ ТА МІСЦЕ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТОЛОГІЇ
В СИСТЕМІ ЮРИДИЧНИХ НАУК, ЇЇ ЗАВДАННЯ**

У статті розглядаються поняття загальної теорії судової експертології, умови, що сприяли її створенню, місце судової експертології в системі юридичних наук, обсяг її предмета, питання взаємодії і взаємовідносин науки криміналістики і судової експертології. Визначено форми використання норм міжнародного права в регулюванні відносин в галузі експертизи, їх вдосконалення. Наводиться система і структура загальної теорії експертології та її завдання.

Ключові слова: *судова експертологія, теорія, завдання, структура, методи, судова експертиза.*

Судова експертологія як наука покликана вивчати закономірності і методологію формування і розвитку судових експертиз, закономірності дослідження об'єктів на основі спеціальних знань,